

לעתים מאוחר טוב ממוקדם

על ספרו של ירון אביטוב, הומלס (הוצאת כרמל-עמדה 2008)

אף שראה אור בשנת 2008, התגלגל באחרונה לידי ספרו של ירון אביטוב הומלס. מחו, אני מכה על חטא, מאידך, טוב שכך קרה, כי הרלוונטיות של הספר להוויה הישראלית העולמית בימינו רבה.

לא כאן יוכרע הוויכוח באשר לתפקידה החברתי-פוליטי של הספרות, זאת בנוסף לתפקידה האמנותי שהוא החשוב ביותר, אבל כאשר סופר מחונן מצליח לשלב בין השניים, יוצאים הסופר וקוראיו נשכרים. אביטוב הוא לא הסופר הראשון ששחר רומן באמצעות תצפית של סיפורים קצרים, משימה לא פשוטה כשלעצמה, שהוא עומד בה בהצלחה רבה.

הוא גודר אותנו לרפף הקפקאי היומיומי של הומלס ירושלמי, תוך שהוא מגדיר ברגישות מופלאה את מצבו הקיומי של כל הומלס באשר הוא: "הומלסים הם כמו כלבי רחוב, מטובכים לפעמים בלהקות, אבל מטבעם הם בודדים", אך בניגוד לקפקא הקודם, מצליח אביטוב בסגנונו הלירי-סוריאליסטי להעלות חיוך בחוש הומור ייחודי שכבר בלט בספריו הקודמים. למשל, כשההומלס מוצא מקלט ללילה בתיבת דואר או בבית מגורים: "בחרתי לי בית מגורה שנראה לי הכי זול - אבל עדיין מספיק גדול כדי שאוכל להתארח בו עד שאמצע כתובת קבועה". אבל לשיא מגיעים הדברים כשההומלס הופך לציפור: "קן כבר היה לי - והמטרה הבאה שלי היתה להפוך לציפור... הרגשתי נפלא, שאני יכול לשם שינוי לחרוץ על כולם, ולא כמו שקרה עד עכשיו, שכולם חרבנו עליי". לעתים קרובות מצליח אביטוב לטשטש את הגבול שבין מציאות לדמיון, עד שהקורא אינו מבחין בכך, ומרגיש לגמרי בנוח כשגיבורו עובר להתגודד בתוך בגאוו של מכוננית או מתחבר לארבעה כבלים ומתחיל לתפקד בתור מעלית.

מוטיב השבר החברתי כלכלי ותיאור ההומלס הנודד אינו חדש בספרות, בקולנוע ובשירה. הפליאו לעשות כן סטיינבק ופוקנר בספרות האמריקנית ודרי גאטרי בזמר העממי בתקופת השפל הגדול. באותו זמן, הצליח שחקן אלמוני מאנגליה בשם צ'רלי צ'פלין להעלות חיוך ודמעה בדמותו של נודד קומי טרגי. באחרונה, ככל שההוויה הכלכלית המודרנית משפיעה על שדרות חברתיות רחבות יותר, חוזר המוטיב. סרטים כמו "המרדף לאושר" בכיכובו של ויל סמית' בארה"ב, המתאר ברוקר אמריקני שנוזק לרצוב מחו, ו"מתקין המים" בכיכובו של משה איבגי, המספר איך נציג חברת מים נאלץ לנתק בתי אב שאינם עומדים בתשלום חשבון המים, הן רק שתי דוגמאות קולנועיות מני רבות. כך גם בספרות, פדרו חואן גוטיירס כותב על קובה (הטרילוגיה המלוכלכת של הבאנה 1998 ומלך הבאנה 1999). ובספרות הישראלית הטיב לכתוב על כך ניר ברעם בספרו האחרון צל עולם (עם עובד 2013).

אולם, בעוד שהספרות והקולנוע הישראלים החלו מתעוררים לנושא באופן אינטנסיבי רק לאחרונה, הקדים אביטוב את תנועת המחאה של 2011, כשהיטיב לתאר מציאות קשה זו בהקשרה הישראלי, זאת על רקע צבעוניותה של ירושלים, מציאות שבשנת 2014 הפכה זה מכבר מתמרור אזהרה ספרותי למציאות אורבנית כואבת כלל ארצית.

בשנים האחרונות שוהה אביטוב בדרום אמריקה. יש לקוות שזוכה פרס ראש הממשלה לספרות וקרן ירושלים לספרות יפה, מחברם של ספרים כמו הסתכלות (כינרת 1991), כשג'ימי ביקש שיקברו אותו בעמידה (כרמל, 1995), אדון הסליחות (מעריב 1996), הלילה של סנטיאגו (אסטרולוג 2001), פתק מאמא (עם עובד 2001), חתונה כבר לא תצא מזה (אסטרולוג 2003), יומה (גלורי 2004) האודות של מיאמי (כרמל, 2005), יחזור במהרה לארץ הקודש ויענג אותנו בכתיבתו.

יונתן פיין

ד"ר יונתן פיין - חוקר וסופר ישראלי, ספרו האחרון: כך נולדה: הקמת מערכת הממשל בישראל (כרמל 2009).

מושתתת האיריאולוגיה הצינונית. בין היתר נדונים מחזות של ברנה, טשרניחובסקי והרצל, הלאה אל נסים אלוני, אהרן מגד, יגאל מוסנזון, משה שמיר, הלאה אל יעקב שבתאי, עמוס קינן, חנוך לוין, עדנה מזי"א, יהושע סובול ועוד ועוד.

המלצת עתון 77

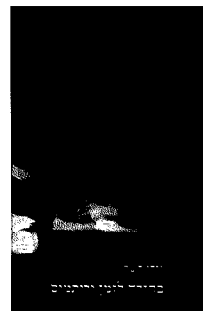
בנימין שבילי: אמא שלנו חיה כאן, הוצאת דביר 2014, 150 עמ' שבילי מתמודד עם אשפוז של אמו בבית המשוגעים, ועם תחושתו שהתכחש אליה. הוא מנסה להתחבר אל אמו דרך שוטטות ברחובותיה של רומא, התבוננות בצלמים של ישו והמדונה וקריאה בספרים.

אברהם עוז: שדות ומזודות, תזות על הדרמה העברית והסיפור הצינוני, הוצאת רסלינג 2014, 318 עמ' היחס בין התיאטרון העברי המודרני לבין הנרטיב שעליו

אזולאי מבקש להציע תפיסה מגובשת לשאלה זאת, תוך בחינת הרעיונות הפילוסופיים שבבסיס חיינו.

גידי רשף: בחזרה לזמן וריתמוס, הוצאת פרדס 2014, 74 עמ'

בחינה ביקורתית של כמה מהטיועונים הרווחים שטען נתן זך - בשני מאמרים שנהפכו לקאנוניים עבור חוקרי הספרות - נגד שירתו של אלתרמן; בנוסף, תודה רשף מדוע המחקר המודרני על שירת אלתרמן עדיין אפולוגטי.

עמוס עוז, פניה עוז ולצברגר: יהודים ומילים, הוצאת כתר 2014, 276 עמ'

תפקיד המילה הכתובה בשימור הגחלת בתולדות העם היהודי. עוז וכתו ההיסטוריונית מתחקים אחר הקשר בין יהודים ומילים לאורך ההיסטוריה והספרות היהודית.

שמעון אזולאי: קץ האושר, פילוסופיה ומשמעות החיים, הוצאת אסטרולוג 2014, 391 עמ'

חיפוש אחר משמעות בחיים המודרניים המבוחרים. ד"ר שמעון